

Политическа икономия на глобалната сигурност

(тематичен план на семинара)

Тема 1: Кризата на системата за глобална сигурност

доц. д-р Димитър Стефанов

Увод Методологически подходи

- Циклични кризи и кризи на еволюцията
  - Long depression (1870 -1900)
  - Great depression (1929 -1940)
  - Newly emerging depression
- Теория на игрите, видове равновесие
- Смяна на парадигмата (аномалии)
- Глобалната либерална матрица – най-висш и последен стадий на историята (край на историята)

Теза: Студената война завърши и ние (САЩ) сме победители

Антитеза: Студената война не е завършила, а е в криза

Архитектура на студената война

- Особен вид имперски мир
- ядрено съдържане/баланс на силите/взаимно осигурено унищожаване
- сфери на влияние

Особен вид имперски мир

- Студената война бе мир постигнат от две империи поради което се наричаше Pax Americana at Sovietica. Освен определен вид имперски мир, студената война бе колективна хегемония на две свръх държави, които колективно упражняваха хегемония над останалия свят. Те консолидираха своите сфери на влияние без да водят война помежду си. Установеният световен ред в годините на студената война трябва да се разглежда като **сфери на влияние**, а не толкова като конкуренция между свръх сили. Взаимоотношението мажду САЩ и Съветския съюз бе споразумение за поддържане на статуквото или баланса на силите
- Предпазливостта и сдържаността бяха рационални стратегии при биполярната система. В този смисъл студената война бе една стабилно функционираща система на глобална сигурност. Стабилността се свързва с т.нар. равновесие по Неш. В сложните стратегически игри се постига равновесие по Неш тогава, когато на всеки от играчите е известна стратегията на останалите и той решава, че не може да спечели ако промени стратегията си. Именно такова поведение следваха САЩ и Съветския съюз до разпада на последния. След този разпад се наруши посоченото равновесие, което ни дава основание да говорим за криза на студената война.

Криза на империите vs. Криза на имперския мир

Кризата на империите СССР и САЩ и кризата на имперския мир наречен студена война са различни процеси. Колапса на Съветския съюз се дължеше на икономически причини показващи несъстоятелността на командния тип икономика. Подобна съдба може да има и другата империя - САЩ, поради прахосническия тип държава, основана на печатането на долари, които се разпродават по света като резервна валута и се трупат като дълг на Америка достигнал астрономически размери. Но тук се ограничаваме до кризата на имперския мир наречен студена война.

Ключът за разбиране на кризата на студената война е в съдбата на сферите на влияние

Системата на студената война като устройство на международните отношения функционираше благодарение на респекта на всяка от свръх държавите към сферата на влияние на другата. В Будапеща или Прага избухват въстания, но САЩ си траят, защото това не става в тяхната сфера на влияние и обратно. Смятам че променената стратегия на САЩ след 1991 г. изразяваща се в узурпиране на бившата съветска сфера на влияние е в основата на кризата на студената война. А какво друго можеха да направят Щатите? Отговора ми е - нов Бретън Уудс.

Нов Bretton Woods

Бретан удските споразумения от 1944 г. бяха един забележителен стратегически ход на Франклин Рузвелт. На тази конференция бе създаден финансов механизъм за възстановяването на Европа от войната. Най-облагоприятствани бяха двете страни агресори - Германия и Япония. След краха на съветския блок страните от този блок се нуждаеха от възстановяване от опустошенията на тоталитаризма. Вместо това те станаха обект на политическа плячка. Набързо бяха вкарани в ЕС и НАТО като им бе подхвърлена рецептата наречена "Вашингтонски консенсус": пускайте пазара и той ще ви реши проблемите.

Либералната зараза на Русия

- Специална рецепта бе приложена по отношение на Русия. Руснаците твърдят, че берлинската стена не била паднала, а пренесена на границата с Русия. Освен това, много успешно бе внесена либералната зараза в руската икономика. Преследваният в Щатите за престъпления Марк Рич стана учител на руските олигарси. Той ги научи да създадат компании-черупки в офшорните зони, откриване на сметка в Швейцария и как да се купуват руски стоки на 10-20 пъти по-ниска цена от пазарната и да се продават с огромна печалба в чужбина.
- В плен на американците се оказа и корумпираната администрация на Елцин. Те наляха около 400 милиона долара в руския проект чрез една частна структура. Тези пари трябваше да отидат като техническа помощ за създаване на законовата база на пазарната икономика, т.е. да отидат за руския парламент. Вместо това те отидоха в ръцете на клана Чубаис, който заедно с американците нареди приватизацията да става не на основата на закони приети от парламента, а на основата на укази на президента Елцин.
- Узурпиране на природните ресурси на Русия
- Не зная по силата на какви обстоятелства, но след Елцин на власт дойде Владимир Путин. Трябва да му се признае, че той успя да спре либералната зараза и да предпази Русия от олигархическия модел на развитие, подобен на този който се разви в Украйна. С това той анулира един добре замислен проект за експанзия на либералния модел.

Защо Русия тръгна по погрешен път?

- На Русия бе предложена от страна на САЩ специална програма за помощ при въвеждането на пазарната икономика. Разбирането на начина на въвеждането на пазарната икономика в Русия е ключа за разбиране на сегашните ѝ проблеми и на пътя по който тя ще тръгне. Почти по същото време в Китай бе създадена пазарна икономика, но тя бе създадена по радикално различен начин и затова резултатите са радикално различни.
- Защо Русия тръгна по погрешен път? Как руснаците достигнаха/попаднаха в такава изкривена концепция за капитализма? Това са правилно поставените въпроси и правилният им отговор може да ни ориентира в сегашното състояние на Русия и възможните пътища по които ще тръгне.

Универсализиране на либералния модел

Узурпирането на съветската сфера на влияние е част от най-важния проект на САЩ - универсализиране на либералния модел, превръщането му от блокова в глобална система.

ГЛОБАЛНАТА МАТРИЦА

Новата доктрина на САЩ за национална сигурност, известна като доктрината Буш е разработена в този дух. Буш и някои учени вярваха, че демократичния ефект от смяната на режима в Ирак ще бъде голям и благотворен. Буш заявява, че "свободен Ирак може да бъде пример за реформи и прогрес за целия Среден изток". Въпреки провала на този опит, той бе приложен и в Либия и в Сирия, а сега и в Украйна. Очевидно светът е свидетел на нов бонапартизъм или на опит за изграждане на нов Рим.

Край или криза на студената война – каква е разликата?

Студената война продължава да съществува в най-важното си измерение - баланс на силите в ядреното съдържане. Ако не се разреши кризата свързана с узурпирането на бившата съветска сфера на влияние, може да се провокира отрицването на ядреното съдържане.

Край на историята

Според Фукуяма, това което се случва не е просто край на студената война, а край на историята. Това, според него, била крайна точка от идеологическата еволюция на човечеството и универсализация на западната либерална демокрация като крайна форма на човешкото управление. Нека да ни е честито! Очаквахме, че „империализмът е най-висш и последен стадий на капитализма“, а то какво излезе. Прави са Хегел и Маркс, че историческите събития се появяват двойно – веднъж като драма, а втори път като фарс.

Краят на историята според Кожев

Край на историята по Кожев

- Александър Кожев твърди, че историята като такава е завършила през 1806 г с битката при Йена – Ауерстад (Jena-Auerstedt, 14 октомври 1806 г), където Наполеон побеждава пруската монархия и донесе принципите на свободата и равенството в Хегеловата част на Европа. И до днес са валидни трите компонента на международния политически ред създадени в края на 18-ти век/"вестфалиански ред":
  - силна и дееспособна държава;
  - подчинение на държавата на върховенството на закона;
  - отчетност пред всички граждани

Кризата (деградацията) на международния либерализъм

ЕРОЗИРАНЕ СУВЕРИНИТЕТА НА ДЪРЖАВАТА

- от началото на 20 век либералният ред се определя с условията на независимост на държаваа и за изграждане на международен правен ред, който подсилва нормите свързани с суверинитета на държавата и ненамесата.
- в началото на 21 век либералният ред се дефинира в точно противоположните постановки. акцента се поставя върху сложните форми на международното сътрудничество, което ерозира суверинитета на държавата и преразполага в глобален мащаб the sites and sources of political authority
- МЕЖДУНАРОДЕН ЛИБЕРАЛЕН МОДЕЛ, ЧИЙТО СОБСТВЕНИК И МЕНИДЖЪР СА САЩ, който се различава от вестфалианския ред, въведен то Наполеон

дилемата

- Дилемата: нов институционален проект или продължаване живота на съществуващите институции
- Светът е изправен пред нарастваща "управленска пропаст". Концепцията и практиката на глобалното управление са на ръба на колапса/провала. Авторите на тази теза не предвиждат системен колапс на глобалните институции, но те виждат в бъдеще увеличаваща се дисфункционалност и кризи. Но липсват идеи за възможните за възникване на коалиции и избирателни общности в бъдещите кризи, които да създадат ново поколение многостранни правила и институции.